

Iveljić nudi pouzdan ključ za tumačenje položaja plemstva i da će kao takva biti nezabilazno štivo. Knjiga o Rauchovima ima svoj potencijal i u činjenici da se ona može uklopiti u mapiranje europskog plemstva, njihovom načinu života, snažnom značaju u pripadajućim monarhijama, načinu upravljanja veleposjedima i povezanošću s drugim plemićkim obiteljima.

• *Stjepan Matković*

**Međunarodni znanstveni skup
Ivo Tartaglia i njegovo doba,
Split, 23.—24. rujna 2013.**

U Splitu je održan dvodnevni znanstveni skup pod naslovom »Ivo Tartaglia i njegovo doba« u organizaciji Književnog kruga i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Rad skupa odvijao se u sklopu tradicionalne priredbe Knjige Mediterana, a nazočio mu je, uz 26 izlagača, solidan broj slušatelja što pokazuje koliko je zanimanje bilo za temu o jednom od najistaknutijih Splićana u razdoblju između dvaju svjetskih ratova koji je, prema izloženoj, po mnogočemu bio predugo zanemaren u očima povjesničara i lokalnih stvaratelja memorije o gradu.

Nakon pozdravnih govora u kojima je istaknuta suradnja između različitih splitskih institucija prigodom organizacije skupa prvo je predavanje održao Goran Borčić vezano uz virtualnu izložbu o Splitu u doba načelnštva Ive Tartaglie. Na osnovi fonda fotografija Muzeja grada Splita načinjen je 25-minutni film kojim su prikazana glavna obilježja mjesta i njegovih stanovnika. Uslijedilo je izlaganje Norke Machiedo-Mladinić, koja je iznijela osobna sjećanja na svoga djeda. Kao autorica monografije o Tartaglii ukazala je na širinu djela bez kojeg se ne može rasvijetliti razdoblje međuraća. Posebno su zanimljivi bili podaci o privatnom dijelu života i poznanstvima, do sada nepoznati u historiografiji. Josip Vrandečić iznio je usporedbu između »austrijskog« i »jugoslavenskog« Splita. Nizom navoda iz zapisa splitskih suvremenika i inozemnih gostiju — primjerice onih Hermanna Bahra i Rebecce West — dojmljivo je predočio prelazak grada iz provincijalnog statusa u glavnu istočnojadransku luku, koji unatoč početnom oduševljenju zbog korjenitih promjena prati postupna spoznaja o stvar-

noj regresiji. Razočaranost ideala svjedoči o reafirmaciji nekadašnjih vrijednosti i Vrandečić zato smatra da je s protokom vremena iz splitskog motrišta »Beograd gubio u odnosu na Beč«. U sljedećem je izlaganju Stanko Piplović opisao izgradnju Splita, pri čemu je nabrojio i što je sve bilo izgrađeno u prethodnom razdoblju austrijske uprave, pa su slušatelji mogli lako percipirati situaciju u vremenu perifernog položaja i onog kada Split postaje glavna jadranska luka prve jugoslavenske države. U pogledu Tartaglie i njegove građevne politike izlagač je naglasio provođenje međunarodnih javnih natječaja i brigu za bolju prometnu povezanost s unutrašnjošću što se pokazalo zahvalnom temom o kojoj se razgovaralo tijekom rasprave jer ona očito i danas, unatoč dovršetku izgradnje suvremene autoceste, potiče različite poglede na pravce povezivanja kao jednog od važnijih preduvjeta gospodarskog razvoja grada i okoline. Piplović je govorio i o dosezima Tartagliina banovanja koje je bilo ograničeno utjecajima velike gospodarske krize i centralističkom politikom Beograda. Drugu je sesiju otvorio Tonći Šitin vehementno govoreći kroz prizmu sudara romantičarskih zanosa i dogmatških ideja. Iznio je mali psihogram po kojemu je Tartaglia bio politički compromiser, oportunist, slab dijagnostičar, sa snažnim smislom za organizaciju rada i realističkim pristupom. U središtu izlaganja Dragana Markovine bio je odnos splitske ljevice — autor je mišljenja da je ona bila jedno od središta ljevice u prvoj Jugoslaviji — koji je odražavao ozračje ideoloških napetosti u Splitu. U toj borbi različitih društvenih slojeva zastupani su međusobno suprotstavljeni obrasci rješavanja socijalnih i gospodarskih problema. Na taj način ova bi tema mogla biti uvod u Tartagliin životni kraj obilježen negativnim odnosom komunistič-

kih vlasti prema njegovom međuratnom opusu i statusu klasnog neprijatelja. Dva su se izlaganja bavila Tartagliinim banovanjem. U prvome je izlaganju Marijan Čipčić iznio osnove razvojne politike Primorske banovine u kontekstu njenog specifičnog područja, a u drugome je Zdravka Jelaska Marijan dublje ušla u individualne osobine bana koji je, po njenom mišljenju, kao čovjek iskustva znao vješto organizirati javne radove za gospodarske krize i osobnim zalaganjima ublažavati njene teške posljedice. Zbog prirode tadašnjih političkih odnosa upozorila je i na proturječnu crtu odnosa državnog vrha prema banu, koji po njoj nije bio idiličan zbog pojedinih Tartagliinih poteza u vođenju kadrovske politike, odnosno njegove podrške zapošljavanju hrvatskih učitelja na kninskom području. Budući istraživači morat će tako postavljenoj tvrdnji podastrijeti i protutvrdnje o bliskim vezama Tartaglie s dvorom da bi se moglo utvrditi je li bila riječ o tipičnoj pragmatičnosti koja slijedi maksimu »bolje prst vlasti nego šaka prava«. Zlata Živaković Kerže izlagala je o Tartagliinoj pripadnosti slobodnozidarskoj organizaciji istovremeno pokazujući koja su splitska imena bila na popisu predratnih i jugoslavenskih loža. To je predavanje ostavilo prilično nedoumica među slušateljima o stvarnoj pripadnosti masonstvu nekih od spomenutih pojedinaca. O istaknutom Tartagliinom položaju u Jadranskoj straži govorio je Aleksandar Jakir. Povezao je djelatnost te raširene udruge s idejom modernog nacionalizma koji je poticao izgradnju mreže potrebne za poticanje strukovnih pitanja iza koje je stajala u ovom slučaju i obrambena zadaća u odnosu na talijanski ekspanzivni položaj na jadranskom području. Jakir je ukazao na manje poznatu činjenicu da je Tartaglia postao predsjednikom Jadranske straže premda su

očekivanja bila da na njenom čelu bude član vladajuće dinastije. Kakav je bio značaj *Novog doba*, najvažnijeg dnevnika u Splitu, analizirala je Anita Karin. Na temelju detaljnog pregleda novinskih članaka prikazala je prvu fazu Tartagliine suradnje s tim listom kao i onu drugu, u kojoj do izražaja dolaze polemike u kojima se našao u sukobu s uredništvom. Sesiju je zaključio Marijan Buljan izlaganjem o Tartagliinoj ulozi izdavača u pokretanju *Jadranskog dnevnika* (1934.—1938.), pri čemu je iznio podatke o uredničkoj politici, protumačio kako od skupštinskih izbora 1935. taj list pristaje uz pravac Hrvatske seljačke stranke i s kime je javno polemizirao zbog odmaka od integralnog jugoslovenstva. Posebnu je pozornost posvetio Tartagliinim člancima i iznio ocjenu da se iza kolumne koja je potpisivana pseudonimom Meštar Bepo krio upravo Tartaglia. Autor ovog prikaza govorio je kako se Tartaglia formirao u duhu naprednjačkog svjetonazora na početku 20. stoljeća tijekom studija u Beču i Grazu što ga je neizbježno dovelo u redove kasnije naprednjačke stranke u Dalmaciji (povezana s istoimenom strankom u banskoj Hrvatskoj) te na koji je način slijedeći novu formulaciju ideje narodnog jedinstva pristupio pokretu za stvaranjem integralne jugoslovenske države s kasnijim odmacima od njenog stvarnog unutarnjeg uređenja. Željko Karaula govorio je o općim mjestima Tartagliinog udjela u renomiranom časopisu *Nova Evropa*, prateći također osobne mijene koje su pratile njegov odnos prema političkim odnosima u Kraljevini SHS/Jugoslaviji. Uslijedila su dva izlaganja posvećena kontroverznoj temi izrade i problemu lokacije Meštrovićeva kipa Grguru Ninskom koja su izazvala dugotrajne polemike. U prvome je Mladenko Domazet obuhvatio aspekt odabira Peristila kao mjesta postavljanja na ko-

jemu je kip otkriven 1929. godine prateći preko korespondencije prijateljske odnose Meštrovića i Tartaglie u kontekstu političkih okolnosti. Ivana Prijatelj-Pavičić nastavila je pratiti sudbinu tog kipa osloncem na propitivanje nacionalnih narativa, pokazujući prevagu političkih odluka u njegovu uklanjanju za vrijeme Drugoga svjetskog rata i ponovnom postavljanju 1954. na novoj lokaciji kada je uslijed završetka talijansko-jugoslavenskih pregovora o utvrđenju međudržavnih granica izostala velebnija priredba novog otkrivanja. U oba izlaganja potencirana je simbolika Grgura Ninskog u sukobljavanju nacionalnih identiteta. Drugi dan skupa otvorio je Ivan Bošković iscrpnim prikazom splitskog književnog kruga i njegovom funkcijom u poticanju vrijednosti moderniteta, a zatim je predočio Tartagliine kritičke osvrte o pojedinim književnim djelima koji su bacili više svjetla na različite nijanse mjesnih suodnosa. S druge strane, Anđela Milinović istražila je problematiku službene jezične politike, Ana Penjak je izlagala o Tartagliinoj sklonosti književnosti, Ivanka Kuić opisala je što je sačuvano u njegovoj osobnoj knjižnici, a Radoslav Zaričić govorio je o odnosu prema dalmatinskom iseljeništvu. Posljednja sesija bavila se temama s područja povijesti umjetnosti. Izlagači (Sandi Bulimbašić, Nenad Makuljević i Daniela Matetić Poljak) su stavili u središte svojih izlaganja Tartagliin odnos s Društvom hrvatskih umjetnika »Medulić«, povezanost s umjetnošću na području međuratne Jugoslavije i ikonama u njegovoj zbirci. Posljednji nastup imala je Helga Zglav-Martinac, koja se bavila Tartagliinim svakodnevnim životom u svojstvu splitskog gradonačelnika.

Promatrajući dosadašnje spoznaje o Tartaglii može se zaključiti da je ovaj dnevni skup kroz niz izlaganja primjereno

pridonio znatno boljem i pouzdanijem poznavanju njegova bogatog prinosa razvoju javnog života Splita. Zbog toga se čini važnim da radovi sa skupa budu što prije objavljeni kako bi se još više rasvijetlila pojedina sporna mjesta iz povijesti grada i njegovih glavnih aktera. Vjerujem da bi istraživanjem uloge nekih drugih istaknutih osoba iz središta Dalmacije u kontekstu međuratnog razdoblja i komparativnim propitivanjem utjecaja različitih ideologija koje se tada pojavljuju bilo još potpunije shvaćeno ponašanje nemalog broja istaknutih ljudi toga vremena čije nam amplitude u životopisima još uvijek otvaraju brojna pitanja. Posebice se to odnosi na one pojedince koji su formirali svoja stajališta uoči Prvoga svjetskog rata, snažno se afirmirali tijekom prve jugoslavenske države i onda doživjeli različite, uglavnom tužne sudbine tijekom i nakon okončanja Drugoga svjetskog rata.

• *Stjepan Matković*

Znanstveni skup
Intelektualac, kultura, reforma:
Ivan Mažuranić i njegovo vrijeme,
 Zagreb, 5. studenoga 2014.

U sklopu nacionalnog obilježavanja 200. godišnjice rođenja Ivana Mažuranića organiziran je 5. studenoga 2014. u Auli Sveučilišta i Vijećnici Pravnog fakulteta u Zagrebu znanstveni skup o prvome banu pučaninu i jednom od najprevođenijih hrvatskih pisaca pod naslovom »Intelektualac, kultura, reforma: Ivan Mažuranić i njegovo vrijeme«. Organizatori su bili Pravni fakultet i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu te Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Prema programskoj najavi predsjednik RH Ivo Josipović trebao je uputiti pozdravnu riječ, no on je, očito ponukan temom skupa i kao profesor kaznenog procesnog prava, održao dulji govor u kojemu je istaknuo brojne zasluge Ivana Mažuranića na nizu područja, osobito onom zakonodavnom, pri čemu je kritički naglasio da banu Hrvatska nije oprostila uspjeh pa se tako na kraju založio da on konačno dobije zaseban i reprezentativan trg u Zagrebu. Zatim su uslijedile pozdravne riječi predstavnika organizatora (Hrvoje Sikirić, Damir Boras i Antun Vujić), koji su jednoglasno istaknuli da je Mažuranić bio »ispred svog vremena«.

Radni dio skupa počeo je dvama uvodnim predavanjima. U prvome je Dalibor Čepulo, vodeći poznavatelj Mažuranićeva pravničkog opusa, uvjerljivo portretirao njegove zasluge u modernizaciji hrvatskog pravnog sustava, ne izbjegavajući istodobno baciti svjetla i na ona mjesta koja su doživjela opravdanu kritiku njegovih protivnika. Pri tome je podvukao važnost povijesnog konteksta koji je s revolucionarnim zahvatima i susljednim apsolutizmom otvorio vrata znatnijim promjenama na području pravnih pravila. Uz to je obuhvatio i pojavu